

Nacije-države i manjine: Česi u Grubišnom Polju

Gavranović, Matea

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:998855>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-03-05**

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository of evaluation works](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za sociologiju

Preddiplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Matea Vrbat

Nacije-države i manjine: Česi u Grubišnom Polju

Završni rad

Zadar, 2018.

Sveučilište u Zadru

Odjel za sociologiju

Preddiplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Nacije-države i manjine: Česi u Grubišnom Polju

Završni rad

Student/ica:

Matea Vrbat

Mentor/ica:

prof. dr. sc. Vjeran Katunarić

Zadar, 2018.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Matea Vrbat**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Nacije-države i manjine: Česi u Grubišnom Polju** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 20. rujna 2018.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Teorijski okvir.....	2
2.1. Nacionalne manjine i problem odnosa manjina – većina	2
2.1.1. <i>Pojam nacionalne manjine</i>	2
2.1.2. <i>Većinsko-manjinski odnosi</i>	4
2.1.3. <i>Pravno-institucionalni okvir zaštite manjinskih prava u Republici Hrvatskoj</i>	5
2.2. Češka nacionalna manjina u Grubišnom Polju	6
2.2.1. <i>Kratka povijest Grubišnog Polja</i>	6
2.2.2. <i>Doseljavanje Čeha u Grubišno Polje</i>	7
2.2.3. <i>Posljedice doseljavanja</i>	8
2.2.4. <i>Ujedinjenost Čeha i Hrvata – Domovinski rat</i>	9
3. Cilj istraživanja i istraživačka pitanja	10
4. Metodologija	11
5. Rezultati istraživanja.....	12
5.1. <i>Percipiranje položaja prije Domovinskog rata i u Hrvatskoj</i>	12
5.2. <i>Odnosi s okolinom</i>	15
5.3. <i>Kulturni život češke nacionalne manjine u Grubišnom Polju</i>	20
6. Zaključak.....	24
7. Prilozi.....	26
9. Literatura.....	30

Nacije-države i manjine: Česi u Grubišnom Polju

Sažetak

Predmet je ovoga rada život češke nacionalne manjine te njihova prava i položaj u Republici Hrvatskoj, odnosno u gradu Grubišnom Polju. U radu se prikazuju i analiziraju rezultati istraživanja, a koji kao takvi prvenstveno polaze od pitanja većinsko-manjinskih odnosa i prava nacionalnih manjina u Jugoslaviji i Hrvatskoj. Također, rad se jednim dijelom bavi pitanjem promicanja i očuvanja češkog kulturnog identiteta u Grubišnom Polju. S ciljem da se pridoneše ovim spoznajama, prvo se donosi opći teorijski pregled o pravima i zaštiti nacionalnih manjina te većinsko-manjinskim odnosima kako u Hrvatskoj tako i u gradu Grubišnom Polju. Potom slijedi analiza rezultata istraživanja koje je provedeno 2018. godine kao kvalitativno istraživanje metodom polustrukturiranog intervjua. Intervjuirano je šest sugovornika, odnosno sugovornica, a koji su isključivo pripadnici/e češke nacionalne manjine i žive u Grubišnom Polju. Analiza rezultata pokazuje kako su sugovornici/e uglavnom zadovoljni svojim položajem kao pripadnicima/ama češke nacionalne manjine, odnosno kako su zadovoljniji sada nego li u Jugoslaviji. Također, iskazuju zadovoljstvo odnosima s okolinom uz postojanje ponekih problema, ali ne konkretnih. U zaključnim razmatranjima donose se i spoznaje o položaju češke nacionalne manjine u odnosu na druge nacionalne manjine u Grubišnom Polju – srpska, mađarska i romska manjina.

Ključne riječi: nacionalne manjine, Česi, nacija-država, Grubišno Polje

Nation-states and minorities: Czechs in Grubišno Polje

Abstract

The subject of this paper is the life of the Czech national minority and their rights and status in the Republic of Croatia, or in the town of Grubišno Polje. The paper presents and analyzes the results of the research, which primarily relate to issues of minority-majority relations and the rights of national minorities in Yugoslavia and Croatia. It also deals with the issue of promoting and preserving the Czech cultural identity in Grubišno Polje. In order to contribute to this knowledge, the first is a general theoretical review of the rights and protection of national

minorities and of majority-minority relations both in Croatia and in the town of Grubišno Polje. Subsequently, an analysis of the results of the research was carried out in 2018 as a qualitative research by the semi-structured interview method. Six interlocutors or interlocutors were interviewed, who are exclusively members of the Czech national minority and live in Grubišno Polje. The analysis of the results shows that the interviewees are mostly satisfied with their position as members of the Czech national minority, that is, they are more satisfied now than in Yugoslavia. They also express satisfaction with the relationship with the environment with the existence of some problems, but not concrete ones. Concluding considerations also show the position of the Czech national minority in relation to other ethnic minorities in Grubišno Polje - Serbian, Hungarian and Roma minorities.

Key words: national minorities, Czechs, nation-states, Grubišno Polje

1. Uvod

U javnim diskursima sve češće su prisutne teme koje se tiču nacionalnih manjina, a osobito teme vezane uz pitanje položaja nacionalnih manjina u odnosu na većinsko stanovništvo te pitanje institucionalno-pravnog okvira zaštite manjinskih prava. Ustavom Republike Hrvatske priznate su 22 nacionalne manjine: Srbi, Česi, Slovaci, Talijani, Mađari, Židovi, Nijemci, Austrijanci, Ukrajinci, Rusini, Bošnjaci, Slovenci, Crnogorci, Makedonci, Rusi, Bugari, Poljaci, Romi, Rumunji, Turci, Vlasi i Albanci (Mikić i dr., 2017), a ovaj se rad usmjerava na život i položaj češke nacionalne manjine kako u Hrvatskoj tako i u gradu Grubišnom Polju.

Grad Grubišno Polje smješten je na istočnom dijelu bjelovarsko-bilogorske kotline, a njegovo je stanovništvo još od prošlosti pa sve do danas ostalo heterogeno (Škiljan, 2016). Na području grada živi mnoštvo pripadnika/ca različitih nacionalnih manjina – 576 Srba, 168 Mađara, 45 Roma, 35 Albanaca, 10 Slovenaca itd. – a najbrojnija je češka nacionalna manjina koja uključuje 1109 pripadnika, odnosno pripadnica od 6478 ukupnog stanovništva. Do 1995. godine Česi su, kako navodi (Škiljan, 2016), činili velik postotak stanovništva u selima Gornja Rašenica, Donja Rašenica, Ivanovo Selo, Treglava, Munije i Rastovac. Najveće od njih jest Ivanovo Selo koje je naseljeno isključivo češkim stanovništvom, a ujedno se smatra i prvim osnovanim češkim selom u Hrvatskoj.

Zainteresiranost za ovu temu proizlazi iz mnogobrojnih poznanstava istraživačice s pripadnicima/ama češke nacionalne manjine te željom da se sazna više o njihovom životu, položaju, pravima i kulturom i običajima. Također, jedan od razloga zašto je baš češka nacionalna manjina u Grubišnom Polju izabrana za istraživanje jest upravo činjenica da postoji vrlo malo znanstvenih i stručnih radova koji se odnose na tu temu. Međutim, treba istaknuti Vjenceslava Herouta koji je napisao najviše radova i knjiga na spomenutu temu. Dakle, glavni je cilj ovoga istraživanja bio ustvrditi kako pripadnici/e češke nacionalne manjine percipiraju svoj položaj kako u Hrvatskoj tako i u gradu Grubišnom Polju te pridonijeti spoznajama o kulturi i očuvanju češkog identiteta. Isto tako, valja imati na umu da ovaj rad naglašava više *de facto*, nego *de jure* položaj manjina. Odnosno, rad kao takav nije pravnog karaktera iako su sugovornici/e iznosili mišljenja o zakonskom okviru zaštite manjinskih prava, nego se prvenstveno radi o izražavanju subjektivnih stavova i osjećaja u vezi s položajem manjine u kojem se mogu razabrati stavovi zadovoljstva, ali i nezadovoljstva.

Naime, u prvome dijelu rada donosi se opći pregled o nacionalnim manjinama, odnosno o njihovom značenju te pitanju većinsko-manjinskih odnosa koji prikazuju na koje su sve probleme nacionalne manjine nailazile tijekom povijesti. Potom slijedi kratki povijesni pregled o samome gradu Grubišnom Polju te naseljavanju Čeha na grubišnopoljski i okolni prostor. Dakle, svrha je ovoga dijela rada pridonijeti općem razumijevanju većinsko-manjinskih odnosa, odnosno češko-hrvatskih odnosa od povijesti pa sve do danas. U središnjem dijelu rada prikazana je metodologija i tijek samoga istraživanja koje se odnosi na život i položaj češke nacionalne manjine. Nakon središnjeg, slijedi zaključno razmatranje u kojem se spominje većinom pozitivna percepcija sugovornika/ca na njihov položaj i prava, odnosno uočavamo stavove zadovoljstva, ali i stavove nezadovoljstva u smislu isticanja problema na koje nailaze tijekom rada u udrugama i sudjelovanja u javnom životu.

2. Teorijski okvir

2.1. Nacionalne manjine i problem odnosa manjina – većina

2.1.1. Pojam nacionalne manjine

Pojam „nacionalna manjina“ u svakidašnjoj je uporabi, ali još uvijek ne postoji međunarodno općeprihvaćena i pravno obvezujuća definicija nacionalnih manjina. Iako niti jedan pravni instrument zaštite manjinskih prava nema vlastitu definiciju, postoji nekoliko neslužbenih određenja na koja se mnogi danas pozivaju.

Nepostojanje jedinstvene definicije dovodi do pitanja vezanih uz službeno prepoznavanje i priznavanje statusa manjine te do problema u određivanju prava koja se odnose na pripadnike/ce nacionalne manjine (Mikić i dr., 2017). Izostanak definicije također je omogućilo pojedinim državama da zadrže svoja restriktivna određenja. Tako Italija priznaje samo jezične manjine, dok su Njemačka i Danska navele manjine koje priznaju, bez ikakvog određenja. Isto tako, postoji i grupa država – Francuska, Malta, Nizozemska, Lihtenštajn i Luksemburg – koja se deklarirala za nepostojanje manjina na svojem teritoriju (Mesić, 2013).

Problem definiranja pojma „nacionalna manjina“ otežava činjenica da „nacionalne manjine nisu statične, zatvorene homogene grupe s jasno omeđenim granicama i identitetima“ (Mesić, 2013: 113). Također, postavlja se pitanje trebaju li se u definiranju pojma „nacionalna

manjina“ koristiti različiti subjektivni ili objektivni kriteriji. U te kriterije možemo uvrstiti brojnost, različita etnička, vjerska, kulturna i jezična obilježja u odnosu na većinsko stanovništvo, status državljana, iskazivanje želje za očuvanjem posebnosti u odnosu na većinsko stanovništvo i sl. (Mikić i dr., 2017). Odnosno, objektivni kriteriji odnose se na postojanje etničkih, vjerskih ili jezičnih obilježja skupine, dok se subjektivni kriteriji odnose na izražavanje solidarnosti pripadnika/ca manjine radi očuvanja svojih etničkih obilježja (Čačić-Kumpes i Kumpes, 2005). U tom smislu, Malloy (2005) ističe kako se u definiranju pojma „nacionalna manjina“ sve češće kombiniraju objektivni i subjektivni kriteriji.

Jedna od definicija na koju se mnogi danas pozivaju, a u sebi uključuje i objektivne i subjektivne kriterije jest definicija Francesca Capotortia (1977, prema Mesić, 2013: 112) koji pod pojmom „manjina“ misli na „grupu brojčano inferiornu ostatku stanovništva neke države... čiji članovi – kao državljani te države – imaju etnička, vjerska ili jezična obilježja koja ih razlikuju od ostatka stanovništva i koji, barem implicitno, dijele osjećaj solidarnosti usmjeren na održanje njihove kulture, tradicije, vjere i jezika“. Također, postoji i neformalna definicija koju donosi Parlamentarna skupština Vijeća Europe, a koja se kao takva često koristi. Dakle, pojam „nacionalna manjina“ odnosi se na grupu osoba u državi koje prebivaju na teritoriju te države i njezini su državljani. Održavaju čvrste veze s tom državom, pokazuju distinktivna etnička, kulturna, vjerska ili jezična obilježja te su motivirane brigom da zajedno sačuvaju ono što konstituiraju njihov identitet, uključujući njihovu kulturu, tradiciju, vjeru i jezik (Mesić, 2013). Odnosno, radi se o kulturno i povijesno specifičnoj skupini ljudi čiji je položaj određen međunarodnim pravom, odnosno ustavnim ili zakonskim modelom ravnopravnosti, ali uvijek uz utjecaj društvenih prilika i političkih karakteristika države u kojoj nacionalne manjine žive.

U Republici Hrvatskoj definicija je uređena člankom 5. Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina: „Nacionalna manjina, u smislu ovoga Ustavnog zakona, je skupina hrvatskih državljana čiji pripadnici su tradicionalno nastanjeni na teritoriju Republike Hrvatske, a njeni članovi imaju etnička, jezična, kulturna i/ili vjerska obilježja različita od drugih građana i vodi ih želja za očuvanjem tih obilježja“ (Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina). Također, Ustavom su priznate 22 nacionalne manjine: Srbi, Česi, Slovaci, Talijani, Mađari, Židovi, Nijemci, Austrijanci, Ukrajinci, Rusini, Bošnjaci, Slovenci, Crnogorci, Makedonci, Rusi, Bugari, Poljaci, Romi, Rumunji, Turci, Vlasi i Albanci (Mikić i dr., 2017).

2.1.2. Većinsko-manjinski odnosi

Zaoštavanje manjinskog pitanja pripisuje se samome kraju 18. stoljeća u kojem je za većinu europskih naroda to upravo doba stvaranja nacije-države. Riječ je o prijelazu na tržišnu ili kapitalističku ekonomiju koja sve više povezuje prethodno rascjepkani teritorij, a država postaje promotor zajedništva čija kultura pomaže osjećaju jedinstva (Dugandžija, 2006). Te su države za cilj imale ustanoviti što je unutar njih svima zajedničko, a i najmanje razlike postale su dovoljne za problematičnost zajedničkog života. Srce je nacije, kako ističe Dugandžija (2006: 51) "kucalo samo za svoje sunarodnjake". Prema tome, razdoblje 18. i 19. stoljeća najviše je razbukalo nacionalne osjećaje.

Dok su se teritorije jednih povećavale, a drugih smanjivale, nacionalne manjine ostale su bez zaštite, prepuštene same sebi i izložene asimilaciji (Dugandžija, 2006). U tom se kontekstu, stvara prvi sustav međunarodnopravne zaštite nacionalnih manjina, Liga naroda. Međutim, kako ističe Dugandžija (2006) mjere Lige naroda nisu uspjele ispuniti svoju zadaću - ispraviti nepravde prema manjinama. Pripadnici/e nacionalnih manjina postali su svjesni da je gubitak manjinskih prava ravan gubitku ljudskih prava.

Do promjena dolazi 1990-ih godina kada nacije teže stvaranju vlastitih tvorevina i rušenju složenih zajednica. Naime, u novim nacijama-državama odnosi preko noći dolaze u novu fazu – odjeljivanje etničkih skupina od društva (Dugandžija, 2006). Razlog tome je činjenica da novonastale države-nacije svoju "volju za posebnošću i odjeljivanjem od drugih, a posebno svojih manjina smatraju prirodnom" (Dugandžija, 2006: 59). Također, valja istaknuti da u onim sredinama koje su doživjele rat, poput Jugoslavije, jača nacionalni osjećaj. Te su države-nacije, kako navodi autor, dale do znanje da će većinski princip biti dominantan što znači da će se manjine tretirati kao nepoželjne, osim ako ne prihvate dodijeljene im uloge (Dugandžija, 2006).

Mnogi danas bit etničkih sukobljavanja, odnosno problem većinsko-manjinskih odnosa vide i u kulturnoj sferi. To naglašava i Yael Tamir (2002) koja polazi od činjenice da su velike imperije manjinama prepuštale kulturna pitanja, dok su se one bavile državičkim pitanjima. Međutim, nastankom nacionalnih država koje počinju kontrolirati kulturu, nacionalne manjine se udaljavaju od vlastite i podčinjavaju se vladajućoj kulturi. Pripadnicima/ama nacionalne manjine formalno nisu oduzeta prava, država ih štiti, ali upravo pritisci od strane pripadnika/ca većinske skupine dovode ih u neravnopravan položaj. Dakle, uza sav napor da se uključe u većinsku

kulturu, a ujedno i očuvaju vlastitu kulturu, pripadnici/e nacionalnih manjina politički su nezadovoljni i osjećaju se obespravljeno (Tamir, 2002). Iako manjine mogu uživati privilegije državljanstva, prava i sloboda, oni se ipak osjećaju otuđeno.

Danas tek nekoliko zapadnih država odbija manjinska prava, ali napokon je napuštena politika "nasilnog gušenja manjinskog nacionalizma, koja se sada smatra ne samo nefunkcionalnom i kontraproduktivnom, nego i moralno neobranjivom" (Mesić, 2003: 163). To prvenstveno znači da većinska nacija ne smije nepravедno tretirati manjine.

Jedan od najčešće korištenih načina za razrješenje većinsko-manjinskih odnosa jest kulturna autonomija. Kulturna autonomija podrazumijeva „pravo neke nacionalne manjine na izražavanje posebnosti i različitosti u višetničkom okruženju, te pravo očuvanja i razvijanja vlastitog identiteta“ (Tatalović, 2001: 97). Bez ovakvog načina zaštite nacionalne manjine součile bi se s asimilacijom i izumiranjem. Upravo zbog toga, demokratska društva trebaju pripadnicima/ama nacionalnih manjina osigurati uvjete koji će im omogućiti zaštitu i razvoj etničkog, kulturnog, jezičnog i vjerskog identiteta (Tatalović, 2001).

2.1.3. Pravno-institucionalni okvir zaštite manjinskih prava u Republici Hrvatskoj

Republika Hrvatska u svojoj je prošlosti bila u sastavu različitih država, tako da danas na njezinom području žive i pripadnici/e drugih naroda. Kao pripadnica prijašnje SFRJ, Hrvatska je bila određena kao „nacionalna država hrvatskog naroda, država srpskog naroda u Hrvatskoj i država narodnosti koje žive u njoj“ (Ustav SRH, članak 1., prema Mesić, 2003: 167). Prije deklaracije o nezavisnosti, 1990. godine Hrvatska je definirana kao „nacionalna država hrvatskog naroda i država pripadnika inih naroda i manjina, koji su njezini državljani: Srba, Muslimana, Slovenaca, Čeha, Slovaka, Talijana, Mađara, Židova, Nijemaca, Austrijanaca, Ukrajinaca, Rusina i drugih“ (Mesić, 2003: 168). Iz navedene definicije jasno je kako su Srbi izgubili zasebnu poziciju koju su prije imali. Međutim, pod stalnim pritiscima međunarodne zajednice, hrvatski je sabor 1991. godine donio dva dokumenta kojima potvrđuje zaštitu manjina. Prvi se dokument odnosi na Rezoluciju o zaštiti ustavnoga demokratskog poretka i prava manjina, a drugi se odnosi na Ustavni zakon o ljudskim pravima etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina u Republici Hrvatskoj (Mesić, 2003).

Unatoč ratnim poteškoćama, Hrvatska je uspjela stvoriti zadovoljavajući model zaštite manjinskih prava i uskladiti ga s primjerenim europskim standardima. Model se kao takav temelji na integraciji, a ne asimilaciji. Dakle, model podrazumijeva da se etnička prava pripadnika/ca nacionalnih manjina „ostvaruju u nadležnim institucijama sustava, stručno i upravno odgovornim za određena područja (...), dok se samo dio etničkih prava (...) ostvaruje djelovanjem nevladinih udruga nacionalnih manjina“ (Tatalović, 2001: 97). Međutim, u samoj provedbi navedenoga modela javljaju se razni problemi koji se tiču nedovoljne spremnosti institucija te lokalne uprave i samouprave da se bave ostvarivanjem i provođenjem prava nacionalnih manjina.

Danas su prava nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj uređena Ustavom Republike Hrvatske, Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina te drugim nacionalnim zakonima. Ustavom Republike Hrvatske jamči se pripadnicima/ama nacionalnih manjina ravnopravnost s pripadnicima/ama većinskog naroda, sloboda izražavanja, služenje vlastitim jezikom i pismom, kulturna autonomija te pravo izbora svojih zastupnika u saboru (Mikić i dr., 2017). Manjinska prava koja su uređena Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina odnose se na posebno razrađene zakone koji su kao takvi posvećeni zaštiti i ostvarivanju prava nacionalnih manjina. Tu pronalazimo Zakon o odgoju i obrazovanju pripadnika nacionalnih manjina, Zakon o Registru vijeća, koordinacija vijeća i predstavnika nacionalnih manjina, Zakon o osobnoj iskaznici, Zakon o državnim službenicima, Zakon o izboru zastupnika u Hrvatski sabor, Zakon o lokalnim izborima itd. (Mikić i dr., 2017).

2.2. Češka nacionalna manjina u Grubišnom Polju

2.2.1. Kratka povijest Grubišnog Polja

Postoje dvije legende o nastanku grada Grubišnog Polja. Prva legenda seže u 15. stoljeće kada su iločki grofovi zauzeli područje jugoistočne Bilogore s poljima. Ta su polja predana na upravljanje vlastelinu Grubiši po kojem je grad i dobio ime (Matošević, 2014). Druga legenda seže u tursko vrijeme kada je na području gornjih tokova rijeke Ilove i Česme strah izazivao hajduk Grubiša (Matošević, 2014). Budući da na tim područjima nije postojao grad, ono u narodnom sjećanju ostaje kao Grubišino Polje.

Prvi tragovi ljudskog prisustva na području današnjeg grada Grubišnog Polja sežu u kameno doba. Međutim, civilni život i blagostanje započinje 1871. godine nakon ukidanja Vojne Krajine (Matošević, 2014). U tom periodu provodi se urbanizacija i Grubišno Polje poprima izgled grada. U Socijalističkoj Jugoslaviji dolazi do gospodarskog razvoja čiji nositelj postaje tvornica sira „Zdenka“. Također, izgrađena je i nova zgrada osnovne škole i gimnazije.

Danas na području grada Grubišnog Polja živi 6 478 stanovnika, a u svome sastavu grad obuhvaća 24 naselja. Prema nacionalnosti, 67,66% stanovnika se izjasnilo kao Hrvati, 17,12% kao Česi, 9,89% kao Srbi, a 2,59% kao Mađari. Nakon njih, slijede pripadnici/e nacionalnih manjina koji svi zajedno čine manje od 2% ukupnog stanovništva. Grubišno Polje ima dugogodišnju kulturnu tradiciju, a nakon Daruvara, drugo je najvažnije sjedište češke nacionalne manjine u Hrvatskoj.

2.2.2. Doseljavanje Čeha u Grubišno Polje

U razdoblju od kraja 18. i u 19. stoljeću dolazi do porasta broja stanovništva na području Češke što je primoralo njezine stanovnike na iseljavanje. Prvi Česi zanatlije naseljavaju područje Vojne Krajine, odnosno križevačko-đurđevačku pukovniciju koja biva ukinuta 1871. godine te je preimenovana u bjelovarsko-križevačku županiju (Herout, 2009). Također, Herout (2009) ističe kako su Česi osim područja Vojne Krajine, naseljavali i prostore Slavonije, osobito požešku županiju. Isto tako, valja napomenuti da su Česi naseljavali ova područja ne samo zbog porasta broja stanovništva u Češkoj, nego i zbog slabe napučenosti ovdašnjih prostora, zbog jeftine zemlje i velikog broja obradivih zemljišta (Pepeonik, 1967).

Prema Škiljan (2016), Česi su naselili današnje područje Grubišnog Polja 1826. godine kada im je zapovjednik đurđevačke pukovnije, Vilim Gruber dodijelio zemljišta Presad u satniji Turčević Polje. Naselje Presad iste te godine preimenovano je u Ivanovo Selo koje i danas nosi taj naziv. Dakle, Ivanovo Selo smatra se prvim osnovanim selom u Vojnoj Krajini naseljeno isključivo češkim stanovništvom (Herout, 2009). Postoje i podaci prema kojima su područje Presada, današnjeg Ivanovog Sela trebali naseliti srpske izbjeglice iz Bosne, ali tadašnji vojni zapovjednici nisu imali povjerenja u njih pa su to područje naselili Česi (Matušek, 1996, prema Škiljan, 2016). Osim nedostatka povjerenja, Česi su za razliku od srpskih izbjeglica bili

pripadnici rimokatoličke vjeroispovjesti što je bio jedan od uvjeta za doseljavanje na grubišnopoljski prostor.

Prilikom doseljavanja na grubišnopoljski prostor prednost su imale obitelji s više muških članova, to jest one obitelji koje su imale stoke i alata. Međutim, te su obitelji došle gotovo bez ičega pa su im osigurana drva za ogrjev i gradnju kuća kojih na području Ivanova sela tada nije ni bilo (Škiljan, 2016). Također, tri su godine bili oslobođeni od poreza i vojne dužnosti, a „Česi su zauzvrat trebali prihvatiti graničarske dužnosti“ (Škiljan, 2016: 268). Što se tiče popisa obitelji i njihovih članova nailazimo na različite podatke. Međutim, treba istaknuti istraživanje Herouta (1996, prema Škiljan, 2016) koji je došao do brojke od 68 doseljenih obitelji koje su se doselile sa sjevera Češke.

Osim Ivanova Sela, Česi oko 1826. godine naseljavaju i okolicu Velikih Zdenaca. Međutim, tu također nailazimo na različite podatke jer se prema zapisima grubišnopoljske župe, češko stanovništvo na područje Velikih Zdenaca doseljava tek nakon 1878. godine (Škiljan, 2016). Snažna imigracija češkog stanovništva na grubišnopoljsko i daruvarsko područje uslijedila je i između 1880. i 1890. godine (Kuzle, 1985, prema Škiljan: 2016). Međutim, nakon Prvog svjetskog rata dolazi do pojedinačnog doseljavanja Čeha na prostore današnje Slavonije i Hrvatske, a nakon 1961. godine naglo opada broj pripadnika/ca češke nacionalne manjine (Škiljan, 2016).

Tablica 1. Popisi stanovništva 1971.-2011., Česi

Pripadnici češke nacionalne manjine	
Popis 1971.	19 001
Popis 1981.	15 061
Popis 1991.	13 086
Popis 2001.	10 510
Popis 2011.	9 641

2.2.3. Posljedice doseljavanja

Česi koji su naselili područje današnje Hrvatske uvelike su se razlikovali od domaćeg stanovništva i to prvenstveno po stupnju kulturne razvijenosti. Razlog tome jest činjenica da Česi

potječu iz kulturno razvijenih sredina, dok je za razliku od njih domaće stanovništvo bilo u velikom zaostatku za kulturnim srednjoeuropskim standardima i to prvenstveno zbog povijesnih okolnosti (Herout, 2008).

Prema Herout (2008), možemo razlikovati dvije skupine Čeha koji su naselili današnja područja Hrvatske. Prva skupina odnosi se na obrtnike, trgovce i više i visoke stručne kadrove koji su naseljavali velike gradove. Svojim znanjem ostavljaju hrvatskoj kulturi mnogobrojne zapise i knjige, ali i razna umjetnička djela. Druga skupina, skupina seljačkih i obrtničkih obitelji naselila je seoske sredine i manje gradove. Međutim, valja istaknuti da ove dvije skupine nisu imale trajnije kontakte niti je razvijenija skupina Čeha marila za ovu koja je „dijelila slične socijalne probleme koje su proživljavali i stanovnici ostalih nacionalnosti na tom području“ (Herout, 2008: 127).

Česi su sa sobom donijeli niz pozitivnih osobina i time pridonijeli pravoj gospodarskoj revoluciji (Pepeonik, 1967). Prije svega, poznavali su napredniju kulturu obrade zemlje koja je uključivala korištenje željeznog pluga, imali su i širi izbor ratarskih kultura, poput krumpira te noviji i bolji način gradnje gospodarskih objekata (Herout, 2008). Sa sobom su donijeli i češke knjige, molitvenike, razne običaje, blagdane i svečanosti koje su ih branile od odnarođivanja (Herout, 2008). Postoje i nekolicina onih koji su smatrali da su Česi donijeli sa sobom i negativne osobine. Prema tome, Ettinger (1901: 46-47, prema Škiljan, 2016) ističe da se na grubišnopoljski kotar i okolicu doselio „lošiji material, bolji ostade u svojoj domovini. Doseliše se većinom ti tudjinci ovamo da se iz kake neprilike iskopaju...“. Usprkos tome, Česi su na našim područjima sve do danas ostali najuzorniji gospodari, a domaće stanovništvo lijepo ih je primilo i od njih mnogo toga naučilo (Pepeonik, 1967).

2.2.4. Ujedinjenost Čeha i Hrvata – Domovinski rat

"Iz neprijatelja na televiziji je postao neprijatelj-susjed. Osobno razočaranje ovakvih odnosa – jednog etnika protiv drugoga – donosi duboke rane koje se liječe jako polako. Kriza multietničke sredine, kada je prestalo postojati neutralno jugoslavenstvo, dovela je do učvršćenja državnog i u nekim slučajevima narodnog identiteta mjesnih stanovnika češke manjine s hrvatskim identitetom."

(Tuma 2006: 37, prema Ryglová, 2015).

Od samoga kraja 18. stoljeća kada su Česi počeli naseljavati područje današnje Hrvatske uvidamo većinom pozitivne reakcije domaćeg stanovništva na njihov dolazak. Kao što je već navedeno, Hrvati i ostale narodnosti lijepo su primili Čehe „jer je naše stanovništvo od njih moglo mnogo toga naučiti o novom načinu gospodarenja“ (Pepeonik, 1967: 57). Isto tako, valja istaknuti da su novinama *Český list* koje su izlazile od 1911. do 1929. godine isticane ideje jedinstva triju naroda – Srba, Hrvata i Čeha. Ključni je zadatak lista bio istaknuti „solidarno djelovanje s rodbinskom braćom Hrvatima i Srbima na kulturnom, socijalnom i političkom polju“ (Dugački, 2012: 12). Međutim, situacija se mijenja 1990-ih godina kada uvidamo ujedinjenost Čeha i Hrvata u borbi za neovisnost Hrvatske.

Prije svega, valja naglasiti da su se Česi 1990-ih godina distancirali od konflikata koji su nastupili te su zauzimali neutralno stajalište. Iako su se sve češće koristili termini demokracija i pluralizam i dalje se isticala ideja bratstva i jedinstva, odnosno „ravnopravnost svih naroda i nacionalnosti jer su već u to vrijeme građani osjećali strah od mogućega međunacionalnog sukoba“ (Rygalová, 2015: 216). Također, autorica navodi kako su i politički komentari bili usmjereni na opstanak Jugoslavije jer su Česi u Hrvatskoj jedino u Jugoslaviji vidjeli svoju budućnost (Rygalová, 2015). Međutim, sredinom 1991. godine situacija se znatno pogoršala i sve se više počela ticati češke nacionalne manjine. Razlog tomu jesu ratni događaji na području Pakraca, Daruvara i Grubišnog Polja. Nakon toga, mišljenja su se pripadnika/ca češke nacionalne manjine počela mijenjati, ističući kako svoju budućnost vide jedino u samostalnoj Hrvatskoj (Rygalová, 2015). U kolovozu, 1991. godine pripadnici/e češke nacionalne manjine počeli su se odazivati u jedinice hrvatske vojske kako bi zaštitili svoje obitelji i domove.

Najstarije češko naselje Ivanovo selo pretrpjelo je velike šteta i tragedije. Dana 21. rujna 1991. godine srpski pobunjenici uz pomoć Jugoslavenske narodne armije ubili su sedam civila i ranili još osam ljudi. Žrtve su sahranjene u središtu sela, a danas na tom mjestu stoji spomenik koji simbolizira ujedinjenost Hrvata i Čeha u borbi protiv neprijatelja (Rygalová, 2015).

3. Cilj istraživanja i istraživačka pitanja

Cilj je ovoga istraživanja ustvrditi kako pripadnici/e češke nacionalne manjine percipiraju svoj položaj u Hrvatskoj te pridonijeti spoznajama o kulturi i očuvanju češkog identiteta na području grada Grubišnog Polja.

Budući da postoji niz mišljenja kako su nacionalne manjine imale bolji položaj u velikim imperijama, nego li u nacionalnim državama te kako se u tim istim državama nacionalne manjine otuđuju i podređuju većinskom stanovništvu (Tamir, 2002), prvo istraživačko pitanje usmjereno je na položaj nacionalnih manjina, odnosno češke nacionalne manjine u Jugoslaviji i njezin položaj u Republici Hrvatskoj:

1. Kako su pripadnici/e češke nacionalne manjine percipirali svoj položaj prije Domovinskog rata, a kako ga percipiraju sada?

S obzirom da je pitanje većinsko-manjinskih odnosa sve više prisutno u javnim diskursima i kako u radovima Rygolove (2015) i Pepeonika (1967) uočavamo ujedinjenost Čeha i Hrvata od samih početaka, drugo istraživaško pitanje odnosi se upravo na većinsko-manjinske odnose, odnosno hrvatsko-češke odnose kako u Hrvatskoj tako i u gradu Grubišnom Polju:

2. Što sugovornici/e govore o odnosima hrvatskog društva, odnosno stanovnika Grubišnog Polja prema nacionalnim manjinama, uključujući pripadnike/ce češke nacionalne manjine?

S obzirom da su Česi na naša područja donijeli niz pozitivnih osobina poput mnogobrojnih umjetničkih djela, knjiga i zapisa te naprednije kulture obrade zemlje kao i novih ratarskih kultura (Herout, 2008), a koji su se kao takvi održali sve do danas u smislu prikazavanja tih običaja kroz razne manifestacije, treće istraživačko pitanje glasi:

3. Kako pripadnici/e češke nacionalne manjine promiču i njeguju svoj kulturni identitet?

4. Metodologija

U svrhu dobivanja značenja koja pripadnici/e češke nacionalne manjine pridaju svom položaju, radi stjecanja dubljeg razumijevanja istog tog položaja te upoznavanja s njihovom kulturom i problemima s kojima se susreću, ovo se istraživanje provodi kao kvalitativno istraživanje metodom polustrukturiranog intervjua. Prema Petriću (2017), metoda intervjua koristi se ako su nam potrebni podaci koji se tiču osjetljivih tema te podaci koji su povezani s iskustvima i osjećajima individua. Budući da su u javnim diskursima teme o nacionalnim manjinama vrlo osjetljive, metoda intervjua pokazala se najprikladnijom metodom. Upravo zbog toga treba imati na umu da sugovornici/e možda svoje odgovore biraju oprezno. Naime, iz

samoga istraživanja proizlaze tri istraživačka pitanja na kojima se temelji protokol. Detaljni prikaz protokola nalazi se u Tablici 1.

U istraživanju je korišten prigodni uzorak, a osnovi je kriterij bio da su sugovornici/e pripadnici/e češke nacionalne manjine u Hrvatskoj i da žive u gradu Grubišnom Polju. Intervjuiralo se šest osoba različite dobi (od 22 do 72 godine) i radnog statusa i to prvenstveno zbog različitih svjetonazora, odnosno zbog mogućnosti različitih mišljenja. Što se tiče radnog statusa, prisutne su tri kategorije: studentica, zaposlene osobe i umirovljenici/e. Također, treba imati na umu da jedna sugovornica nije znala odgovoriti na pitanja o položaju i pravima češke nacionalne manjine u Jugoslaviji te na pitanja od Domovinskom ratu jer tada nije bila ni rođena. Isto tako, neki su sugovornici/e bili suzdržani u davanju odgovora na pitanja o Domovinskom ratu. Nadalje, svi su intervju provedeni u Grubišnom Polju jer je i samo istraživanje usmjereno na život češke nacionalne manjine u Grubišnom Polju. Pet intervju snimano je diktafonom, a tijekom jednog intervju vođene su bilješke zbog zahtjeva sugovornice. Intervjui su trajali u rasponu od 23 do 37 minuta, a potom su nadopunjeni bilješkama. Prikaz sugovornika/ca nalazi se u Tablici 2., a sociodemografska i sociokulturna obilježja sugovornika/ca nalazi se u Tablici 3.

Prije samoga intervju, istraživačica se upoznala sa sugovornicima/ama te ih detaljno upoznala s temom istraživanja i pravima koja su im osigurana. Naime, u istraživanju im je osigurana anonimnost, povjerljivost podataka, a bili/e su upoznati i s mogućnošću odustajanja u bilo kojem trenutku. Isto tako, sugovornici/e su dali usmeni i pismeni pristanak na sudjelovanje u istraživanju. Kada su intervjui provedeni, svaki se zasebno transkribirao, a potom i kodirao. Nakon toga, utvrdili su se zajednički kodovi, odnosno kodovi koji se javljaju kod svih sugovornika/ca. Također, izdvojeni su i oni kodovi koji se zasebno ističu. Na temelju toga, izrađena je kodna lista koja uključuje one kodove kojima se može dobiti uvid u položaj češke nacionalne manjine, zadovoljstvo njihovim položajem te očuvanje njihova identiteta kroz kulturu i tradiciju. Kodna lista nalazi se u Tablici 4.

5. Rezultati istraživanja

5.1. Percipiranje položaja prije Domovinskog rata i u Hrvatskoj

Objašnjavajući uzroke Domovinskog rata, sugovornici/e navode kako glavnog krivca vide u Republici Srbiji i politici koja se tada vodila, odnosno u ideji tzv. „Velike Srbije“.

Također, kao jedan od razloga ističe se i želja za samostalnošću tadašnjih zemalja – Srbije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine. U ponekim odgovorima sugovornika uočavamo i suzdržanost i opreznost u biranju riječi što je jasno s obzirom na osjetljivost teme. Dakle, većina sugovornika/ca, točnije njih 4, iznosi glavne uzroke Domovinskog rata uz dozu suzdržanosti, dok jedan sugovornik o tome govori sasvim otvoreno:

Rata koji je bio 90e... (duža pauza) pa ono... priča o velikoj Srbiji. (S_6: 15)

Oni [Srbi] su htjeli imati svoje pokrajine u Hrvatskoj što Hrvatska nije dozvolila. Znači glavni krivac je Republika Srpska i njihova vojna sila. Oni su to mislili riješiti vojnom silom u 5 dana što nisu uspjeli i znači, krivac je samo Republika Srbija. (S_3: 27-30)

Također, jedna sugovornica nije htjela iznositi mišljenje o uzrocima Domovinskog rata jer smatra kako to nije tema za mlade osobe, odnosno za one koji su u tom razdoblju bili djeca:

Pa s obzirom na to da sam tijekom Domovinskog rata imala samo dvije godine pa teško mi je onda i govoriti uopće o uzroku.. ma ne bih se time uopće bavila. (S_5: 24-26)

Kada su na područjima na kojima je živio velik broj češkog stanovništva – Daruvar, Pakrac, Grubišno Polje – sukobi eskalirali i kada su uslijedili prvi napadi, češka nacionalna manjina staje u obranu Republike Hrvatske (Rygalová, 2015). Nakon dugotrajne borbe i obrane od neprijatelja rat ostavlja velike posljedice na Hrvatsku. Naime, u okviru projekta Racism and Xenophobia: For Refugee and Ethnic Equality, provedenog 2016. godine doznajemo kako Domovinski rat ima „neznatan učinak na percepciju i položaj većine manjina u Hrvatskoj“ (Baričević i Koska, 2017: 59). Međutim, kada govorimo o utjecaju rata na češku nacionalnu manjinu, uočavamo različita mišljenja sugovornika/ca. Polovina sugovornika/ca ističe kako je rat iza sebe ostavio mnogobrojne žrtve, a koji su bili pripadnici češke nacionalne manjine. Ostali sugovornici/e smatraju kako su zbog rata narušeni srpsko-češki odnosi te kako su ljudi izgubili volju za održavanjem kulturnog života češke nacionalne manjine:

...pripadnici manjine su osjetili kao taj gnjev srpskih.. tih paravojnih četničkih jedinica. A što su to na kraju bili skoro poznati ljudi [Srbi] koji su s nama komunicirali i prije rata (...) Oni [Srbi] su sa paležom i sa panikom htjeli da dokažu da se moraju Česi okrenuti protiv Hrvatske, odnosno da stanu na stranu tih paravojnih snaga. (...) oni [Srbi] su rekli šta se vi za njih imate tu borit', to nije vaša domovina. (S_4: 26-27, 33-35, 39-41)

Uz navedene posljedice, važno je istaknuti kako jedna sugovornica smatra da rat nije utjecao na češku nacionalnu manjinu, ali se zato javlja problem asimilacije:

Mislim da i nije [rat utjecao na češku nacionalnu manjinu] jer su u ratu bili uključeni svi i Mađari i Česi i to na hrvatskoj strani. Jedini problem sada jest asimilacija. (S_2: 16-17).

Nadalje, izraelska autorica Yael Tamir (1993) polazi od činjenice kako su manjine u velikim imperijama imale bolji položaj nego u nacijama-državama. Odnosno, imperije su manjinama prepuštale kulturna pitanja, a nastankom nacionalnih država koje počinju kontrolirati kulturu, nacionalne manjine se udaljavaju od vlastite i podčinjavaju se vladajućoj kulturi. Međutim, ovim se istraživanjem pokazalo kako je češka nacionalna manjina u puno boljem položaju u Hrvatskoj kao demokratskoj državi, nego u Jugoslaviji koja je imala komunistički režim. Odnosno, svi sugovornici/e ističu kako je pravno-intitucionalni okvir zaštite manjinskih prava sada bolje uređen, kako je u organima vlasti bolja situacija i da se sada svatko smije izjasniti što je po nacionalnosti, dok to prije nisu mogli:

...jedan koji je radio tu u organima uprave, htio mi je pisati Jugoslaven. Ja sam rekao ne, ja nisam Jugoslaven ja želim biti Čeh, a tu on kažem a to je isto. (S_4: 46-48)

Ne mogu reći da je u Jugi bilo bolje, čak i gore. Ja sam radila u školi, tada sam imala 20ak godina i predavala češki. Direktor je bio Srbin i kada su se birali članovi za školski odbor na ploči su bila sva češka imena. On je na to ružno reagirao, kao 'što je ovo? (...)' Toga je bilo više u Jugi kao što sam već rekla za onog direktora i tjerali su nas u savez komunista (S_2: 22-25, 33-34)

Međutim, dvoje sugovornika/ca ističe kako su po pričama svojih roditelja i baka zaključili da se situacija nije puno promijenila, osim što je pravno-intitucionalni okvir zaštite manjinskih prava bolje uređen:

...recimo pričama svoje bake nikada nisam primjetila u tim pričama da su one, ta prava da su bila ugrožena na bilo koji način i da postoje uopće neke bitne razlike. Dakle, iz njezinih priča sam dala uvijek zaključiti da su Česi bili cijenjeni kao manjina na ovom području (...) što se tiče nekih drugih prava, mislim da su sada samo zakonski uređena što možda u ono vrijeme nisu bila (S_5: 29-33, 36-37)

Kada je riječ o pravno-institucionalnom okviru zaštite manjinskih prava, valja istaknuti kako su sugovornici/e većinom (njih 5) upoznati s postojećim zakonima te izražavaju zadovoljstvo istima. Naime, ističu kako sada imaju prednost pri zapošljavanju, pravo služenja vlastitim jezikom, kako su vraćene ploče s dvojezičnim natpisima i sl. Međutim, pojedini sugovornici/e smatraju da se zakoni ipak ne provode sasvim u praksi ili da se provode po potrebi:

Pa ne svugdje, možda bi moglo i bolje. Zakoni su dobro napravljeni, samo se svugdje ne provode u praksi. Ne znam, od tih nekih manjinskih prava: dvojezičnosti i ostalih stvari ima tu još nekih nedostataka. Mislim da je zakon dobro postavljen, ali trebalo bi još raditi na tome da se sprovede u praksi i sve to. (S_6: 9-13).

Usprkos tome što smatraju da se zakoni ne sprovode sasvim u praksi i da postoje pojedini problemi, pripadnici/e češke nacionalne manjine iskazuju svoje zadovoljstvo prema Hrvatskoj koja je, kako ističu, njihova jedina domovina. Dakle, iako njihovi preci potječu iz Češke Republike te i dalje njeguju tradiciju i kulturnu baštinu Češke, pripadnici/e češke nacionalne manjine smatraju kako je Hrvatska njihova domovina:

Zapravo, nacionalnost je Češka, to jest po nacionalnosti smo Česi, ali naša domovina je Hrvatska. (S_3: 4-6)

Pa Hrvatska je naša domovina, tu smo rođeni. Nakon 2. svjetskog rata trebali smo otići u Češku, neki su i otišli, ali im se nije sviđelo pa smo ostali ovdje. (S_2: 5-7)

Iz navedenoga možemo zaključiti i odgovor na prvo istraživačko pitanje koje se odnosi na to kako su pripadnici/e češke nacionalne manjine percipirali svoj položaj prije Domovinskog rata, a kako ga percipiraju sada. Naime, na jednom su portalu pripadnici/e češke nacionalne manjine izjasnili kako se osjećaju kao građani drugoga reda te kako samo žele prava koja su imali u Jugoslaviji: „Ne tražimo ništa više nego što smo imali prije Domovinskog rata, u bivšoj Jugoslaviji, a to je samo poštivanje naših prava, što znači ravnopravnu uporabu našeg češkog jezika i pravo na ravnopravnost“ (Janota, 2006, prema Held, 2006). Međutim, ovim se istraživanjem pokazalo kako pripadnici/e češke nacionalne manjine iskazuju zadovoljstvo svojim položajem u Hrvatskoj te smatraju kako je situacija sada puno bolja nego li u Jugoslaviji. Dakle, sugovornici/e iskazuju zadovoljstvo postojećim zakonskim okvirom zaštite manjinskih prava te općenito svojim položajem kao pripadnicima/ama manjine.

5.2. Odnosi s okolinom

Na pitanje što manjine znače za hrvatsko društvo, sugovornici/e daju većinom pozitivne odgovore. Naime, analizom odgovora uočavamo kako su manjine jedno veliko bogatstvo za hrvatsko društvo, a ujedno predstavljaju i toleranciju:

Manjine za hrvatsko društvo zapravo znače toleranciju jer onoliko koliko uvažavamo jedni druge to najbolje pokazujemo koliko smo tolerantni kao društvo. (...) Tako da u principu bilo koji oblik njegovanja kulture može samo za društvo značiti dobro. (S_5: 39-41, 45-46)

Pa manjina (...) mislim da je uvijek društvo i država bogatija tko ima raznolikije da kažem kulturne baštine i entitete i da se to svijetu može prikazati. (S_4: 58-60)

Važno je istaknuti kako jedna sugovornica iskazuje negativno mišljenje kada je riječ o značaju manjina za hrvatsko društvo:

Češka manjina za hrvatsko društvo. Pa ja mislim da mi možda njima čak ništa ni ne značimo toliko. Možda jedino onako neke drugačije običaje da vide, što se događa.. (...) Oni uvijek svi dođu i pogledaju to, al' mislim sad općenito to da smo mi njima nešto bitni, da oni ne bi mogli živjet bez nas (smijeh) da nije to toliko.. kužiš (S_1: 47-49, 51-53)

Međutim, valja nadodati da sugovornica poslije ipak pokazuje optimizam te ističe kako je situacija u Hrvatskoj sada puno bolja i da je hrvatsko društvo pokazuje toleranciju prema nacionalnim manjinama, uključujući pripadnike češke nacionalne manjine. Naime, s tim možemo povezati i pitanje usmjereno uključivanju manjina u hrvatsko društvo. Većina sugovornika/ca (njih 4) smatra kako ne postoje problemi za uspješno uključivanje manjina u hrvatsko društvo, dok ostali sugovornici/e (njih 2) smatraju kako na taj način više ne treba ni razmišljati jer nije potrebno isticati da je osoba „manjinac“:

Pa ja mislim da u principu, to uključivanje u hrvatsko društvo ne treba previše ni.. ne znam, zašto ja kada se negdje želim uključiti zašto ja moram govoriti da sam ja pripadnica manjine. Jel' to važno? Ja sam čovjek, ja sam građanin Republike Hrvatske, ja sam ovdje rođena, odrasla i zašto je to sad meni bitno da ja nekome kažem ja sam manjinac. Makar mi se ta riječ ne sviđa, biti manjinac. Ja nemam potrebu to isticati i uključivanje u društvo to je stvar pojedinca. Ja mislim da te nitko neće isključiti iz društva ako kažeš da si pripadnik neke nacionalne manjine. (S_6: 89-97)

Što se tiče češke nacionalne manjine u usporedbi s drugim nacionalnim manjinama u Grubišnom Polju – romska, srpska i mađarska nacionalna manjina – pojedini sugovornici/e (njih 2) navode kako je češka nacionalna manjina u puno boljem položaju za razliku od srpske nacionalne manjine. Valja naglasiti kako su i druga istraživanja pokazala da je srpska nacionalna manjina u podređenom položaju od ostalih manjina te da se društvo distancira od njih. Na to je

ukazalo i istraživanje Čačić-Kumpes, Gregurović i Kumpes gdje se ističe da je najveći učinak zabilježen „u predikciji društvene distance prema pripadnicima srpske nacionalne manjine“ (Čačić-Kumpes, Gregurović i Kumpes, 2014: 268). Također, istraživanje iz 2016. godine o stavovima i percepcijama domaćeg stanovništva prema nacionalnim manjinama pokazalo je posebno negativnu percepciju prema srpskoj nacionalnoj manjini (Baričević i Koska, 2017). Međutim, pripadnici/e češke nacionalne manjine ne pokazuju negativno mišljenje prema srpskoj nacionalnoj manjini, nego samo ističu da nije ravnopravna s drugim manjinama:

Pa mislim da su Česi u boljem položaju, i Mađari. (...) Paa, prvenstveno mislim da su Srbi u lošijem položaju zbog Domovinskog rata. Eto to je ono moje mišljenje. (S_1: 154, 156-157)

Nadalje, sugovornici/e smatraju da je češka nacionalna manjina također u boljem položaju u usporedbi s drugim manjinama, ali prvenstveno zbog toga jer je na području Grubišnog Polja, ali i drugih područja najorganiziranija i ima najviše utjecaja na gradski život. O tome govori i Rygollová (2015) koja ističe kako je češka nacionalna manjina u Hrvatskoj jedna od najbolje organiziranih i najaktivnijih, a u Europi jedna od najbrojnijih manjina. Na takav način razmišlja sljedeća sugovornica:

Na kraju krajeva, ove godine imamo zamjenicu gradonačelnika iz reda češke nacionalne manjine što mislim da je već dovoljan pokazatelj koliko zapravo naša manjina ima utjecaja na gradski život za razliku od drugih manjina. (S_5: 80-83)

Valja istaknuti da dvoje sugovornika/ca smatra kako su sve nacionalne manjine u Grubišnom Polju, pa i u Hrvatskoj u ravnopravnom položaju i kako prije svega uočavaju njihovu ujedinjenost:

Družimo se, nema nikakvih problema, ni'ko nikog ne mrzi. Dapače, svi skupa plešemo, sviramo, družimo se, ide se na izlet. Ajmo reći da su se manjine spojile i žive zajedno. (S_3: 59-61)

Pa ja mislim da su manjine u Grubišnom Polju u jednakom položaju. Mi imamo u Grubišnom Polju po postotku stanovnika pravo i na zamjenika gradonačelnika isto kao i ostale manjine. To ti jednostavno jamči zakon. A što se tiče odnosa grada prema manjinama, grad podupire i vijeće češke nacionalne manjine, raspisan je uvijek poziv da se manjinske udruge jave na razno razne pozive, organizacije i uvijek grad izađe u susret i pomaže manjini. (...) Znači imaš sve. Možeš djelovati, možeš raditi, nema nikakvih

prepreka ni zabrana. Mislim da je u gradu kad god je nešto i treba, ode se i lijepo se dogovori. Mislim da od manjina nitko nema problema i da ne bi trebao imati. (S_6: 100-106, 111-114)

Kada je riječ o odnosu pripadnika/ca češke nacionalne manjine s hrvatskim društvom, ali i domaćim stanovništvom većina sugovornika/ca iznosi pozitivne komentare. Smatraju kako nikada nisu doživjeli neko neugodno iskustvo ili da su se susreli s ljudima koji su ih gledali „drugačije“ jer su pripadnici manjine. Dakle, sugovornici/e smatraju da je, kako i hrvatsko društvo tako i domaće stanovništvo tolerantno prema pripadnicima/ama češke nacionalne manjine. Na takav način razmišlja i sljedeća sugovornica:

Ja moram priznati da u životu nisam imala neugodnih iskustava što se tiče toga jer sam pripadnica češke nacionalne manjine. Nikada mi se nije dogodilo da je netko ružno me pogledao ili nešto neugodno rekao zbog toga što radim. Mislim da se to može na kulturni način odraditi i ako netko njeguje svoju pjesmu, ples, kazalište, svoj jezik to ne bi trebalo stvarati nikome probleme i mislim da sredina u kojoj ja živim da je tolerantna prema češkoj nacionalnoj manjini. (S_6: 53-59)

Iako sugovornici/e ističu zadovoljstvo odnosom s hrvatskim društvom i domaćim stanovništvom, ipak iz njihovih odgovora uočavamo i postojanje određenih predrasuda prema pripadnicima, odnosno pripadnicama češke nacionalne manjine. Međutim, sugovornici/e smatraju kako je riječ o postupcima pojedinaca, a ne o cjelokupnom stanovništvu:

(...) doduše i ima istupa pojedinaca koji to negiraju i na drugi način to shvaćaju. I možda smatraju da mi ne bi trebali imati ta neka prava kao nacionalna manjina i osporavaju to. Ali, mislim da to nije u redu jer, i naši pripadnici te manjine su učestvovali u obrani suvereniteta i dali puno života svojih za domovinu. Prema tome, nije to u pravo, ali smatram da su to pojedinačnosti i općenito politika i da ona ima svoju perspektivu. (S_4: 107-112)

Teško je reći da ne postoje [predrasude] jer kad si manjinac – manjinac si i uvijek to negdje ti piše na čelu. Koliko god se mi kao društvo trudili da ne, tako je (naglašeno). Pogotovo čim krenemo u neke manje konzervativnije sredine onda su te razlike očitije. Dakle, u Zagrebu te nitko neće pitati što si osim u onom trenutku kada to moraš upisati u dokumente. Međutim, ovdje [u Grubišnom Polju] čim si u manjoj sredini, ahaaa.. po prezimenu već te smještaju u određene, ah (uzdah) tako reći kategorije – jesi li Čeh,

Srbin ili što već drugo. Ali, nije to uvijek negativno da sad ne ispadne iz mog odgovora da mislim nešto negativno. Ne, ali uvijek si nekako označen. (S_5: 55-64).

Pojedini sugovornici/ navode kako postoje i pogrdni izrazi i uzrečice namijenjeni pripadnicima/ama češke nacionalne manjine. Pod tim prvenstveno iznose mišljenja kako većinsko stanovništvo naziva Čehe „Pemcima“¹ i kako ističu da su škrti te da su loši vojnici. O tome su 1912. godine izvještavale i novine, odnosno *Český list* koji je tada bio poznat među češkim stanovništvom. Naime, doznajemo kako su pripadnici/e manjine nailazili na razne negativne komentare poput onih da su Česi doklaćenici, odnosno uličnjaci koji nisu sa sobom donijeli ništa, nego ih je domaće stanovništvo svojim novcem podiglo ili izraz „To je Pemac – neka ga vrug nosi“ (Dugački, 2010). Tako jedna sugovornica ističe:

Ne znam, o nama Česima se recimo priča da smo škrti i postoji čak i ta uzrečica „Škrt kao pemac“ što ja iz osobnog iskustva nikada nisam primjetila (smijeh) da su Česi, odnosno pemci kako ih oni [stanovnici Grubišnog Polja] nazivaju škrti. (...) Isto tako, iz povijesti traje jedna predrasuda da su Česi loši vojnici, da oni nekako uvijek kada dođe do toga počnu bježati. Da bi oni samo feštali, svirali i pjevali (smijeh), a na kraju se isto tako pokazuje da to nije ni istina. (S_5: 67-70, 73-76)

Međutim, treba imati na umu da ne misle svi sugovornici/e kako su navedeni izrazi negativni. U tom smislu, jedna sugovornica ističe kako se pod uzrečicom „Škrt kao pemac“ ne misli ništa zlonamjerno i kako čak i Česi koriste naziv „Pemci“. Odnosno, tu prvenstveno misli na to da Ivanovo Selo nazivaju Pemija jer tamo žive Česi, odnosno „Pemci“.

Nadalje, kada je riječ o postojanju problema na lokalnoj razini i problema vezanih uz aktivnosti češke nacionalne manjine, sugovornici/e također iznose različita mišljenja. Međutim, važno je istaknuti kako većina sugovornika/ca smatra da ne postoje nikakvi konkretni problemi osim onih financijskih, ali i nezainteresiranost mladih osoba:

Možda jedino što mi Česi trebamo neke više tipa.. za neke događaje ili nešto trebaju financijska sredstva koja se povlače iz države, županije pa možda sad ne mogu ja reć' jel' to istina ili ne, ali tipa možda je njima prioritet nešto drugo, pa onda kao nećemo njima dat, oni su ipak manjina, idemo na nešto bitnije. Mislim ne mogu ja reć' sad jel' je to 100 % istina ili ne, ali znam i kad sam bila u Češkoj besedi da je uvijek bilo moramo čekat. Vjerojatno se raspisuju neki natječaji ili pišu se neki dopisi kao da se omoguće novčana

¹ Pojam „Pemac“ dolazi od njemačke riječi *böhme* što znači Češka, a odnosi se na pogrdno ime za Čehe.

sredstva. Ali, uvijek se na to čekalo. Znači ipak mi ovisimo malo o nekome, ovisi to u biti o Hrvatima, tj. o ljudima na položaju – da oni to nama dopuste. (S_1: 128-138)

(...) Jedino što je problem su djeca. Ne možemo privući mlade nikako. (S_3: 165-166)

Također, nailazimo i na pojedinačne stavove u kojima uočavamo probleme u obrazovanju i to u smislu nedostatka nastavnih materijala te problema u političkoj sferi. Pod tim sugovornik prvenstveno misli na probleme između određenih političkih stranaka:

Možda i postoje, mogu istaknuti što je bilo s pripadnikom.. dogradonačelnik češke nacionalne manjine je bio iz redova SDPa. I tu je bilo nekih malih poteškoća s obzirom da je na vlasti bio HDZ. I ja sam bio isto protivnik jer smatram da pripadnici naše manjine koji predstavljaju kao zamjenik, odnosno dogradonačelnik ne bi trebao imati stranačku predznaku. Ja osobno ako glasam za osobu, ne bih volio da ima stranačku predznaku. (S_4: 124-130)

Dakle, odgovor na istraživačko pitanje o tome što sugovornici/e govore o odnosima hrvatskog društva, odnosno stanovnika Grubišnog Polja prema nacionalnim manjinama, uključujući pripadnike/ce češke nacionalne manjine većinom je pozitivan. Pod većinom se misli na to da sugovornici/e iskazuju zadovoljstvo odnosima kako hrvatskog društva tako i domaćeg stanovništva prema pripadnicima/ama manjine. Također, navode kako na lokalnoj razini ne postoje neki konkretni problemi osim onih financijskih i kako postoje pogrdni izrazi, odnosno izraz „Škrt kao Pamac“ upućen pripadnicima/ama češke nacionalne manjine. Iako nailazimo na neke pojedinačne stavove, odnosno na isticanje problema u obrazovanju i politici uočavamo kako su sugovornici/e ipak zadovoljni svojim položajem i odnosima sa stanovništvom.

5.3. Kulturni život češke nacionalne manjine u Grubišnom Polju

Na pitanje o tome kako češka nacionalna manjina obogaćuje kulturu Hrvatske, sugovornici/e navode samo pozitivne komentare. Naime, ističu kako češka kultura upotpunjuje hrvatsku kulturu, objedinjuje mlađe generacije češke nacionalne manjine i hrvatskog stanovništva, ali i druge nacionalne manjine i to prvenstveno kroz razne kulturne manifestacije i udruge koje djeluju kroz cijelu godinu:

Ja mislim da češka manjina u Hrvatskoj pridonosi stvarno kulturnom životu jer recimo i kod nas u gradu bilo kakva manifestacija koja se događa, nikada nema programa bez neke češke udruge. To je jedno bogatstvo. (S_6: 122-126)

Pa svojim tim priredbama, prikazujemo što se nekada radilo. Vraćamo se uvijek nekako unazad, u prošlost. Prikazujemo i nošnje, rukotvorine, razno razne predmete i tako. (S_3: 90-92)

Pod udrugama, sugovornici/e misle na Češke besede² koje su na hrvatskome tlu nastajale prvenstveno zbog „potrebe za materijalnim i duhovnim pogodnostima koje nova sredina češkim doseljenicima nije mogla pružiti“ (Škiljan, 2016: 279). Dakle, sugovornici/e ističu kako Češka beseda treba okupljati pripadnike/ce češke nacionalne manjine kako bi onda svi zajedno održavali kulturu i baštinu svojih predaka. Međutim, kada je riječ o tome tko bi trebao biti član Češke besede, uočavamo različita mišljenja sugovornika/ca. U tom smislu, jedan sugovornik ističe da je važnost Češke besede sljedeća:

Pa ona je kao udruga prvo osnovana kao nestranačka. Zato sam i kazao tu pleše i srpska nacionalna manjina, njezini pripadnici kao članovi te besede. To znači da je multinacionalna u onom smislu članova, ali njeguje isključivo tradiciju ovoga, češke manjine (S_4: 211-214)

Međutim, dvije sugovornice ističu kako bi Češka beseda trebala okupljati prvenstveno pripadnike/ce češke nacionalne manjine jer se jedino tako može u potpunosti održati kultura i baština njihovih predaka:

Češka beseda kao udruga, bilo koja, okuplja i trebala bi okupljati prvenstveno pripadnike te nacionalne manjine (...) Pa u početku mi se činilo da to nije problem zato što je to bilo lijepo. Dođeš tamo, vidiš koliko je u principu tvoja kultura vrijedna, bogata, zanimljiva većem broju ljudi, a sad mi se čini da je to postao određeni problem. Vjerojatno će ga rješavati Savez Čeha kao ovdje nadležna institucija i vjerojatno mora postojati neka motivacija da se te mlade i te ljude privuče, ali to evo ostavljam njima. Čini mi se da je to problem. Konkretno naša Grubišnopoljska beseda je vrlo problematična (smijeh) po tom pitanju jer kad se dođe na njihove programe onda najmanje čuješ neku češku riječ. (S_5: 139-140, 157-165)

² Na području Grubišnog Polja djeluju četiri Češke besede: Češka beseda Grubišno Polje, Veliki i Mali Zdenci, Treglava i Ivanovo Selo.

Općenito je uloga češke besede da okuplja nas pripadnike češke nacionalne manjine na jednom mjestu, da se mi družimo. Da se nađemo par puta malo podružimo, popričamo. I naravno, čuvanje češke baštine, jezika i toga svega. (S_1: 288-291)

Nadalje, sugovornici/e smatraju kako je češka nacionalna manjina izrazito bogata običajima koji su se održali sve do danas, a koji se kao takvi prikazuju javnosti kroz razne manifestacije. Dakle, sugovornici/e smatraju kako pripadnici češke nacionalne manjine, odnosno članovi Čeških beseda sudjeluju u javnom životu u Grubišnom Polju kroz prikazivanje običaja i zanata svojih predaka, kao i češke kuhinje.

Pa evo Česi imaju sada svake druge godine, prije je to bilo svake godine dožinke (dožínky) ili žetvene svečanosti gdje se slavi kraj žetve, što su pospremili svu ljetinu i taj događaj, žetvene svečanosti traju 2 ili, tj. 3 dana. Meni je to osobno k'o pripadnici češke nacionalne manjine najdraži običaj. Ima evo i u Ivanovom selu, što sam spomenula već. Ivanovo selo je najstarije češko selo u Hrvatskoj i tamo se svake druge godine, tjedan dana prije tih žetvenih svečanosti održava etno dan u muzeju. To je stari muzej, kuća u kojoj su prikazani ti neki.. češka nošnja, i tamo se uvijek svake subote prije tih žetvenih svečanosti okupimo, bude neki program, muzika, peku se langoši, to je češki recept, pije se pivo normalno i ljudi se malo družu i zabavljaju (S_1: 161-171)

U tom smislu, uočavamo i važnost očuvanja češkog jezika za kojeg većina sugovornika/ca smatra kako je upravo on najbitniji element očuvanja češke tradicijske kulture. Na tom području također nailazimo na različita mišljenja sugovornika/ca jer poneki sugovornici ističu kako se češki jezik „iskvario“ na način da sve više liči hrvatskome jeziku. Na takav način razmišljaju sljedeće dvije sugovornice ističući kako zbog toga jeziku prijete izumiranje:

Zato što, evo ja osobno na primjer sa svojim roditeljima, bakom i djedom pričam češki. Ali, to je češki već onako izmješani dosta s hrvatskim. Ja da dođem u Češku, razumjela bi i ja bi pričala normalno češki. Vjerojatno bi morala malo bolje bit' koncentriranija, dok mi ovdje već pričamo, već je to malo pomiješani češki i hrvatski. I mislim da ako tako nastavi da bi taj pravi češki već mogao polako i izumrijeti. (S_1: 202-207)

Uglavnom jezik odumire (...) a mi umjesto novih izraza sve više imamo kroatizama, naročito Ivanovo Selo. (S_2: 56-57)

Međutim, valja imati na umu kako se dvije sugovornice tome u potpunosti protive te kako smatraju da jezik nikada neće izumrijeti sve dok ga ljudi koriste. Također, smatraju da je

sasvim normalno što češki jezik u sebi sadržava sve više hrvatskih riječi i kako je pohvalno što se nakon toliko godina održao:

Ne bih ja rekla da on odumire. On se jednostavno miješa, odnosno asimilira se u hrvatski jezik i to je sasvim normalno i to je sasvim prirodno. Ono što se češkom jeziku ovdje događa je da smo mi ostali na jednoj razini iz 19. stoljeća kada su zapravo dolazili prvi Česi na ovo područje i došli s određenom fazom razvoja jezika. Jezik je živa tvar koja se mijenja. (...) Tako da jezik neće odumrijeti dok god ga mi negujemo na bilo koji način. Dakle, dok ga učimo u školi, dok ga pjevamo u pjesmama u Češkim besedama neće izumrijeti i neće nestati, ali je on zapravo prilično narušen... (S_5: 168-173, 183-186)

Na samome kraju, važno je istaknuti da kada je riječ o potpori češkoj nacionalnoj manjini u održavanju njihove kulture, sugovornici/e iznose samo pozitivna mišljenja. Prije svega, veliku podršku u smislu novčanih sredstava i ustupanja prostora za održavanje probi imaju od grada Grubišnog Polja:

*Grad pomaže novčano i daje prostoriju u starom sudu za probe i okupljanja (S_2: 84)
Pa grad nam je dao jednu prostoriju koju sad koristimo. (...) Znači grad plaća najam, a mi plaćamo komunalije. Grad nekad i sufinancira nešto. Koliko ima u proračunu i da, moramo se nekako pokrivat. (S_3: 116, 118-120)*

Također, veliku podršku pripadnici/e češke nacionalne manjine imaju i od Saveza Čeha³ te od Češke Republike. Sugovornici/e ističu kako su Česi iz Češke Republike vrlo ponosni na svoje nacionalne manjine i rado im pomažu kako financijski tako i u obrazovnoj sferi. S tim se slaže sljedeća sugovornica:

Evo upravo sam prošli tjedan radila s ministarstvom vanjskih poslova Češke Republike na nekoliko projekata. Svake godine oni pomažu i financijski da omoguće i djeci izlete i učitelji naši odlaze. Češka Republika je prošle godine dala 300 tisuća eura za dogradnju češke škole u Daruvaru. Naravno i Češka i Hrvatska, obadvije zemlje zajedno grade školu. Nemamo baš puno slučajeva da se škole dograđuju u današnje vrijeme. Dalje, Češka Republika nam pomože i tako što nam šalje učitelje iz češkog jezika. Svake godine na našim školama su dva učitelja češkog jezika koja pomažu održavanju jezika. Imamo jako dobru suradnju. (S_6: 187-196)

³ Savez Čeha nepolitička je organizacija dobrovoljno udruženih Čeških beseda, škola, klubova, pojedinaca-pripadnika češke manjine u području kulture, prosvjete, umjetnosti, znanosti i sporta.

Isto tako, zanimljivo je mišljenje jedne sugovornice koja ističe kako Hrvatska može od Češke Republike mnogo toga naučiti te kako se upravo zbog toga hrvatsko-češki odnosi trebaju održavati:

Česi su obogaćivali hrvatsku kulturu i vjerujem da će tako i ostati. Nekako nas dijeli slična povijest. S jedne strane, mi smo imali Domovinski rat, oni su se razdvojili iz Čehoslovačke mirno što nekako mi se čini da kulturalno možemo čak i učiti od Čeha i trebali bismo. S godinama oni su se na svim mogućim razinama uzdignuli što ekonomskoj, što socijalnoj. Tako da možemo od Češke puno naučiti i tu bismo mi kao nacionalna manjina trebali imati ključnu ulogu. Dakle, ako mi ostvarimo određenu suradnju s Češkom Republikom od toga bi trebala profitirati cjelokupna Republika Hrvatska pa je na nama da to nekako probamo održati. (S_5: 221-230)

Iz navedenoga možemo uočiti i odgovor na treće istraživačko pitanje koje se odnosi na to kako pripadnici/e češke nacionalne manjine promiču i njeguju svoj kulturni identitet. Dakle, sugovornici/e svoj kulturni identitet njeguju i promiču kroz razne kulturne manifestacije i događaje u kojima prikazuju običaje i baštinu svojih predaka.

6. Zaključak

Republika Hrvatska kao multikulturalna zemlja priznaje 22 nacionalne manjine od kojih su neke stvarno konstituirane kao „zajednice (manjine) sa svojim kolektivnim identitetima i zajedničkim težnjama na njihovom održavanju“ (Mesić, 2003: 174). Jedna od njih jest upravo i češka nacionalna manjina koja teži održati svoj nacionalni i kulturni identitet kroz Savez Čeha, udruge i razne manifestacije. Nacionalne manjine, uključujući pripadnike/ce češke nacionalne manjine uživaju, kako ističe Mesić (2003), mnogobrojna prava pa s razlogom možemo reći kako Hrvatska ima zadovoljavajući pravno-institucionalni okvir zaštite manjinskih prava. U tom smislu, većinsko-manjinski odnosi rješavaju se u okviru kulturne autonomije koja kao takva štiti nacionalne manjine od izumiranja i asimilacije. Međutim, kada je riječ o većinsko-manjinskim odnosima, pokazalo se da danas većinska nacija nacionalne manjine, odnosno većinu njih ne tretira nepravedno (Mesić, 2003) što se pokazalo istinito i kada je u pitanju češka nacionalna manjina kako u Hrvatskoj tako i u Grubišnom Polju.

Ovo je istraživanje provedeno 2018. godine u gradu Grubišnom Polju kao kvalitativno istraživanje u kojem je korištena metoda polustrukturiranog intervjua. U istraživanju je sudjelovalo šest sugovornika i sugovornica, a koji su isključivo pripadnici/e češke nacionalne manjine. Naime, sugovornici/e su odgovarali na pitanja koja se odnose na položaj češke nacionalne manjine prije Domovinskog rata i sada, kao i na niz pitanja o odnosima hrvatskog društva, odnosno stanovnika Grubišnog Polja prema nacionalnim manjinama, uključujući pripadnike/ce češke nacionalne manjine. Također, jedan se dio pitanja odnosio i na kulturni život češke nacionalne manjine, odnosno na promicanje i očuvanje češkog kulturnog identiteta. Iz niza tih pitanja sastavljena su i tri ključna istraživačka pitanja na kojima se temeljila analiza rezultata.

Analizom rezultata istraživanja pokazalo se da sugovornici i sugovornice, odnosno pripadnici/e češke nacionalne manjine iskazuju zadovoljstvo svojim položajem u Republici Hrvatskoj te smatraju kako je situacija sada puno bolja nego li u Jugoslaviji. Pod tim prvenstveno misle da je zakonski okvir zaštite manjinskih prava bolje uređen te kako sada svatko ima pravo reći što je po nacionalnosti, a što prije nije bio slučaj. To potvrđuje i Mesić (2002) koji ističe kako Hrvatska ima više nego zadovoljavajući pravno-institucionalni okvir zaštite manjinskih prava. Naime, tu još jednom treba istaknuti kako rad naglašava *de facto*, a ne *de jure* položaj manjina. Nadalje, sugovornici/e iskazuju zadovoljstvo odnosima kako hrvatskog društva tako i domaćeg stanovništva prema pripadnicima/ama manjine, ali uz to navode postojanje pogrdnih izraza i raznih problema u političkoj i obrazovnoj sferi. Što se tiče kulturnog identiteta, pripadnici/e češke nacionalne manjine ističu kako isti promiču i njeguju kroz razne kulturne manifestacije i događaje u kojima prikazuju običaje i baštinu svojih predaka.

Ovim se istraživanjem mnogo toga saznalo o položaju češke nacionalne manjine u odnosu na druge nacionalne manjine u gradu Grubišnom Polju. Pod tim se prvenstveno misli na položaj češke nacionalne manjine, ali i mađarske i romske u odnosu na srpsku nacionalnu manjinu koja je kako sugovornici/e ističu u lošijem položaju zbog Domovinskog rata. Također, uočavamo i mišljenja kako je češka nacionalna manjina u boljem položaju od drugih manjina u Grubišnom Polju – srpske, mađarske i romske – jer slovi kao najorganiziranija manjina. Upravo zbog toga ovo bi istraživanje moglo potaknuti motivaciju kod ostalih istraživača/ica da prošire uzorak i saznaju nešto više o većinsko-manjinskim odnosima. Dakle, ovaj bi rad mogao poslužiti za daljnja istraživanja kako za kvalitativna tako i za kvantitativna, a osobito za područja koja se tiču etničkih odnosa i manjina, multietničkih društava i kulture.

7. Prilozi

Tablica 1. Protokol

Zakonski okvir zaštite manjinskih prava u bivšoj Jugoslaviji i u Republici Hrvatskoj	<ol style="list-style-type: none">1. Što za Vas znači Republika Hrvatska? Smatrate li ju svojom domovinom?2. Jeste li upoznati s postojećim zakonskim okvirom zaštite manjinskih prava u Hrvatskoj? Što mislite o tome?3. Što je, po Vašem mišljenju, glavni uzrok rata u bivšoj Jugoslaviji, odnosno u Hrvatskoj?4. Je li rat utjecao na položaj češke nacionalne manjine? Ako da, kako?5. Jesu li se prava nacionalnih manjina promijenila u odnosu na prava u bivšoj Jugoslaviji?
Odnosi s okolinom	<ol style="list-style-type: none">1. Što manjine, po Vašem mišljenju znače za hrvatsko društvo?2. Smatrate li da je hrvatsko društvo tolerantno prema nacionalnim manjinama, uključujući pripadnike češke nacionalne manjine?3. Koji problemi, po Vašem mišljenju, još uvijek postoje za uspješno uključivanje pripadnika češke nacionalne manjine u hrvatsko društvo?4. Jeste li osobno zadovoljni položajem kao pripadnikom/com češke nacionalne manjine u Hrvatskoj?5. Što biste istaknuli, govoreći o odnosu

	<p>sa stanovnicima Grubišnog Polja?</p> <ol style="list-style-type: none"> 6. Postoje li s jedne ili s druge strane neke predrasude? 7. Postoje li na lokalnoj razini neki problemi koji su specifični samo za češku nacionalnu manjinu? 8. U kakvom je položaju, prema Vašem mišljenju, češka nacionalna manjina u odnosu na druge manjine u Grubišnom Polju?
<p>Kulturni život češke nacionalne manjine</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Na koji način češka nacionalna manjina obogaćuje kulturu Hrvatske? 2. Možete li navesti par primjera sudjelovanja češke nacionalne manjine u javnom životu u Grubišnom Polju? 3. Koji je, prema Vama, najbitniji element održavanja češke tradicijske kulture? (jezik, narodni običaji, folklor...) 4. Postoji li neki segment u oblasti djelovanja za koji smatrate da zahtjeva još aktivnije djelovanje? 5. Kakva je situacija u svezi učenja češkog jezika u Grubišnom Polju? 6. Pomaže li Vam grad Grubišno Polje u održanju Vaše tradicije i kulture? Kako? 7. Pomaže li Vam Češka Republika u održanju Vaše tradicije i kulture? Kako? 8. Jeste li član Češke besede? 9. Kako biste ocijenili važnost Češke

	besede? 10. Jeste li zadovoljni rezultatima rada vaše udruge?
--	--

Tablica 2. Popis sugovornika/ca

Sugovornici/e	Spol	Mjesto	Datum	Trajanje intervjua
S_1	Ženski	Grubišno Polje	30. travnja 2018.	35:31
S_2	Ženski	Veliki Zdenci	18. srpnja 2018.	/ bilješke
S_3	Muški	Grubišno Polje	18. srpnja 2018.	34:59
S_4	Muški	Grubišno Polje	19. srpnja 2018.	37:02
S_5	Ženski	Grubišno Polje	23. srpnja 2018.	24:17 + bilješke
S_6	Ženski	Grubišno Polje	28. srpnja 2018.	23:40

Tablica 3. Sociodemografska i sociokulturna obilježja sugovornika/ca

Sugovornik/ca	Spol	Dob	Rad. status	Član/ica ČB	Nacionalnost roditelja	
					Otac	Majka
S_1	Ženski	22	Studentica	Bivša članica	Čeh	Čehinja
S_2	Ženski	72	Umirovljenica	Bivša članica	Čeh	Čehinja
S_3	Muški	54	Umirovljenik	Aktivni član	Čeh	Čehinja
S_4	Muški	56	Zaposlen	Aktivni član	Čeh	Čehinja
S_5	Ženski	30	Zaposlena	Bivša članica	Čeh	Čehinja
S_6	Ženski	41	Zaposlena	Aktivna članica	Čeh	Čehinja

Rad. status – radni status

Član/ica ČB – član/ica Češke besede

Tablica 4. Kodna lista

UZROK DOMOVINSKOG RATA	<ul style="list-style-type: none"> - želja za samostalnošću (Srbije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine) - pobuna Srba - ideja velike Srbije
POSljedICE RATA NA ČEŠKU NACIONALNU MANJINU	<ul style="list-style-type: none"> - narušeni srpsko-češki odnosi - žrtve - nezainteresiranost ljudi za kulturni život - uređen pravno-institucionalni okvir zaštite manjinskih prava
ZNAČAJ MANJINA ZA HRVATSKO DRUŠTVO	<ul style="list-style-type: none"> - bogatstvo - tolerancija
ČEŠKA NACIONALNA MANJINU U ODNOSU NA DRUGE MANJINE	<ul style="list-style-type: none"> - ravnopravnost i ujedinjenost manjina - bolji položaj češke manjine u odnosu na druge
ODNOS S OKOLINOM	<ul style="list-style-type: none"> - dobri odnosi s okolinom - postojanje predrasuda u smislu pogrđnih izraza
PROBLEMI NA LOKALNOJ RAZINI	<ul style="list-style-type: none"> - financijski problemi - politički problemi - problem obrazovanja - problem s aktivnošću i nezainteresiranošću
POTPORA ČEŠKOJ NACIONALNOJ MANJINI	<ul style="list-style-type: none"> - financijska pomoć grada - ustupanje prostora - financijska pomoć Češke Republike
ODRŽAVANJE ČEŠKE TRADICIJSKE KULTURE	<ul style="list-style-type: none"> - kroz kulturne manifestacije - kroz udruge (Češka beseda) - kroz očuvanje jezika

9. Literatura

Baričević, Vedrana i Koska, Viktor (2017). *Stavovi i percepcije domaće javnosti o nacionalnim manjinama, izbjeglicama i migrantima*. Centar za mirovne studije Zagreb, Zagreb.

Čačić-Kumpes, Jadranka i Kumpes, Josip (2005). „Etničke manjine: elementi definiranja i hijerarhizacija prava na razliku“. *Migracijske i etničke teme*, 21(3), 173-186.

Čačić-Kumpes, Jadranka, Gregurović, Margareta i Kumpes, Josip (2014). „Generacijske razlike u odnosu prema etničkoj različitosti: stavovi hrvatskih srednjoškolaca i njihovih roditelja“. *Revija za sociologiju*, 44(3): 235–285.

Dugački, Vlatka (2011). „Prve češke manjinske tiskovine na hrvatskom prostoru (1911.–1941.)“. *Studia lexicographica*, 4(1), 5-32.

Dugandžija, Nikola (2006). *Od nacije do reakcije: nacionalne manjine i nacionalni agnostici*. Prosvjeta, Zagreb.

Državni zavod za statistiku (2013). *Popis stanovništva, kućanstva, i stanova 2011. Stanovništvo prema državljanstvu, narodnosti, vjeri i materinskom jeziku*. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Zagreb.

Held, Drago (2006). „Česi u Daruvaru građani drugog reda?“ <https://www.slobodnaevropa.org/a/666337.html> (17. travnja 2006).

Herout, Vjenceslav (2008). „Kulturno-prosvjetni rad Čeha na prostoru bjelovarsko-bilogorske županije“. *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, 2(2008), 125-142.

Malloy, Tove Hansen (2005). *National Minority Rights in Europe*. Oxford University Press, Oxford.

Matošević, Jozo (2014). <http://www.grubisnopolje.hr/hr/o-gradu/povijest/povijest/49536325/> (2. svibnja 2014).

Mesić, Milan (2003). „Europski standardi manjinske zaštite i položaj manjina u Hrvatskoj“. *Revija za sociologiju*, 34(3-4), 161-177.

Mesić, Milan (2013). „Pojam nacionalnih manjina i njihovo političko predstavljanje: slučaj Hrvatske“. *Politička misao*, 50(4), 107-131.

Mikić, Ljubomir, Japac, Lidija, Karajić, Nenad, Protulipac, Mario, Sesvečan, Tomislav i Tihomirović, Tatjana (2017). *Priručnik za vijeća i predstavnike nacionalnih manjina*. WYG savjetovanje, Zagreb.

Pepeonik, Zlatko (1967). „Česi u Hrvatskoj. Prilog poznavanju kolonizacije dijela Savsko-dravskog međurječja“. *Geografski glasnik*, 29(1), 43-58.

Petrić, Mirko (2017). *Kvalitativne metode istraživanja*. Nastavni materijal.

Rygorová, Kristýna (2015). „Raspad Jugoslavije na stranicama tjednika Jednota u godinama 1991.–1992.“. *Croatica et Slavica Iadertina*, 11(1), 211-228.

Škiljan, Filip (2016). „Identitet pripadnika češke nacionalne manjine na području Grubišnog Polja“. *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, 10(2016), 265-293.

Tamir, Yael (1993). *Liberal nationalism*. Princeton University Press, Princeton, New Jersey.

Tatalović, Siniša (2001). „Nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj“. *Politička misao*, 38(3), 95-105.

Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina. Pročišćeni tekst NN 155/02, 47/10, 80/10, 93/11. <https://www.zakon.hr/z/295/Ustavni-zakon-o-pravima-nacionalnih-manjina> (13. prosinca 2002).